

N:o 47.

Af herr **A. Hedin** i Stockholm, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om inledande af underhandlingar angående afträdelse, under vissa vilkor, till Mecklenburg-Schwerin af Sveriges år 1803 pantsatta besittningar i Tyskland.

År 1903 utlöper den första hundraårsperiod, vid vars slut Sverige eger att inlösa sin pantsatta sista besittning på andra sidan Östersjön.

När hertig Frans Fredriks af Mecklenburg-Schwerin dotter Lovisa Charlottas förlofning med Gustaf IV Adolf blef uppslagen, begärde hertigen i skadestånd staden Wismar och amtet Neukloster, men fick nöja sig med 100,000 rdr hmb. bko, att utbetalas med 6,000 rdr årligen. Kort derefter väcktes emellertid från hans sida förslag om att genom »köp eller hypotecaire afhandling» förvärfva staden och herrskapet Wismar, ön Poel och amtet Neukloster. Köpeformen fann man från svensk sida ej tillräddig med hänsyn till möjligt hinder i *tyska rikets* lagstiftning (C. Fr. Lundin: Wismars pantsättande till Mecklenburg-Schwerin. Upsala 1892). Deremot synes man under denna tidrymd af enväldstendenser ej hafva funnit något hinder i Sveriges rikets lagstiftning, ehuru det bud som innefattas i § 78 af vår nu gällande regeringsform i sjelfva verket är en urgammal grundsats. Den har från landslagens konungabalk — som låter konungen svärja att ej minska hvad han emottagit af borgom och landom (art. 2, art. 4, 8) — gått öfver i åtskilliga konungaförsäkningar. Den upphäfdes icke derigenom att den, liksom flere andra bestämmelser af obetvifadt fortfarande giltighet, icke intogs i den å 1778 års riksdag godkända konungaförsäkran, som ersatte alla specificerade föreskrifter med en allmän förpligtelse å 1772 års regeringsform, hvilken i sin ordning (§ 2) förband konungen att styra efter konungabalken, landslagen och denna regeringsform.

Sålunda kom till stånd den i Malmö den 26 juni 1803 afslutade traktat, enligt hvilken Gustaf IV Adolf öfverlemnade Wismar till hertigen af Mecklenburg-Schwerin såsom pant för ett från långgifvaren ouppsägbart lån. Öfverenskommelsen, betecknad uti traktatens ingress såsom en »vilkorlig och hypotekarisk afträdelse» och i art. I såsom ett »pantaftal», skall oförändrad ega bestånd under 100 år från dagen, då den under-tecknades, och kunna fullföljas efter utgången af denna tid. Konungen af Sverige afstår till hertigen af Mecklenburg-Schwerin, »såsom hypotek (antichresis) och mot den i art. VI stadgade ersättning, fullständig nyttjanderätts-besittning af staden och herrskapet Wismar, amten Poel och Neukloster med hvad dit hörer» — alla svenska kronans fastigheter af alla slag, jagt och fiske, räntor och inkomster o. s. v. (art. I), och öfverflyttar på hertigen af Mecklenburg-Schwerin alla sina suveränitetetsrättigheter, sådana de blifvit åt svenska kronan förlänade genom fredsfördraget i Osnabrück, tionde artikelns sjette och trettonde paragrafer (art. II). Hertigen af Mecklenburg-Schwerin afsäger sig för alltid, för sig och efterträdare, rätt att mot återställande af panten fordra återbetalning af den i art. VI stipulerade summan; konungen af Sverige förbehåller åt sina arfvingar och sin krona rätt till inlösen efter utgången af den i art. I sagda tid, och förstås här med inlösenrätt rätten att återinträda i besittning af panten mot återställande af pantsumman och med iakttagande af de i nästföljande artikel omförmälda vilkor; om åter fullgörandet af dessa vilkor ej konvenerar konungen af Sverige vid förutnämnda tidpunkt, då skall inlösningsrätten ej påfordras, och denna i och dermed anses vara förlängd för ytterligare 100 år (art. III). Men om konungen af Sverige gör gällande sin inlösningsrätt efter den bestämda tiden, så är han förpligtad att återställa den ursprungliga pantsumman, och derjemte att betala ränta på ränta enligt följande beräkning. Rântefoten bestämmes till 5 för 100 om året, från dagen för ratifikationernas utväxling. Af dessa fem procent skola två procent afräknas såsom equivalent för inkomsterna af de pantsatta besittningarna och återstående tre procent årligen läggas till kapitalet och utgöra räntebärande del deraf intill terminens utgång. Den efter hundra år genom dessa ackumulerade räntors läggande till kapitalet uppkomna totalsumman utgör det belopp, som konungen af Sverige skall hafva ett erlægga i händelse af inlösen (art. IV). Hertigen af Mecklenburg-Schwerin förpligtar sig att till konungen af Sverige betala en summa af 1,250,000 Reichsthaler Hamburger Banco såsom pantskilling för nyttjanderätten till Wismar samt Poel och Neukloster med tillhörande, för hvilken summa inkomsterna af panten anses utgöra full ränta, skolande den i art. IV stipulerade ränteberäkning vara tillämplig endast i fall af

inlösen (art. VI). Som konungen af Sverige genom en föregående, ännu i kraft varande stipulation med en annan magt har förbundit sig att aldrig befästa staden och hamnen Wismar, på hvad sätt eller under hvad förevändning det vara må, och då de höga kontraherande parterna äro öfvertygade om att en pantförskrifning (cession hypothécaire) ej kan upphäfva denna genom ett tidigare fördrag stipulerade förbindelse, så öfverflyttar hertigen af Mecklenburg-Schwerin till fullo på sig och sina ättlingar, för hela panttiden, denna förbindelse (art. XV*). Likaledes har man ömsesidigt aftalat, att Wismars hamn aldrig skall göras till krigshamn, till bruk för någon annan magt eller främmande stat (art. XVI).

Återstoden af traktatens innehåll utgöres till största delen af detaljbestämmelser om verkställigheten af pantaftalet, som här kunna förbigås. Såsom inverkan på omdömet om detta aftal torde deremot böra nämnas, att traktaten reglerade tvenne andra frågor.

Genom konvention af $25\frac{1}{2}$ 1632 hade hertigarne af Mecklenburg för evärdlig tid till Sverige afstått inloppet vid Warnemünde med en till dess försvar anlagd skans samt rättighet att der uppbära tull, en rätt som de å kongressen i Osnabrück förgäfvos sökte återfå. År 1714 lät svenska rådet afsluta en öfverenskommelse om öfverlemnande till hert. af Mecklenburg-Schwerin af Warnemündes tull, såsom pant för ett lån, och den blef af Karl XII ratificerad. Men efter Karl XII:s död uppfylde Mecklenburg ej den punkt i aftalet, hvarigenom åt Sverige förbehölls den del af tullen, som öfverstege 5 procent å lånet, hvarförutom det gång efter annan motsatte sig Sveriges fordran, enligt ett lika tydligt förbehåll, att efter 6 månaders uppsägning återtaga tullen mot återbetalning af lånesumman (20,000 rdr.). — Det gamla tvisteämnet blef nu afgjort derhän, att Sverige helt och hållet afstod från denna rättighet (art. V).

Likaledes aftalades genom en hemlig artikel, att de 64,000 rd. Hamb. bko, som ännu återstodo obetalta af hertigens förutnämnda skadeståndssumma, skulle anses vara till fullo erlagda**).

*) Med den Sverige i följd af en äldre traktat åliggande förbindelsen att ej befästa Wismars stad och hamn åsyftas tillägsbestämmelsen i förklaringsakten af den 30 juni 1720 till fredsslutet den 3 juni samma år mellan Sverige och Danmark, att »staden Wismar aldrig skall blifva befästad af hvem det vara må, utan i anseende till dess fästningsverk alltid förblifva uti det stånd som den nu är.»

***) Traktatens 25 artiklar finnas tryckta, ej alldeles felfritt, i åttonde bandet af Martens' Recueil (1835); den hemliga artikeln och två separatartiklar i Lundins åberopade afhandling.

För några år sedan har en tysk militär rigtat uppmärksamheten på den för Tyskland i hög grad vigtiga frågan om återförvärfvande år 1903 af eganderätten till den svenska besittning, som nu innehafves såsom pant af Mecklenburg-Schwerin och som det beror af Sverige att behålla ända till 2003. (Wismar, Eine brennende Frage, von H. Frobenius, Oberstlieutenant a. D. Wismar 1895).

I en jämförelse med Lübeck, Rostock, Stralsund och Stettin påvisar han Wismars stora företräden såsom handelshamn. Ännu större vigt tillmäter han Wismar såsom krigshamn, der Nord- och Östersjö-kanalen kunde få sitt enda dugande skydd, garantien för uppnåendet af det ändamål, som afsågs med detta kostsamma företag. Men det oundgängliga villkoret är, att Tyskland återvinner eganderätten och att den traktatsbestämmelse undanrödjes, som gör Wismars stad och hamn till en öppen ort. Han påpekar till deras tjänst, som synas icke känna traktatens innehåll, att Tyskland ingalunda återvinner Wismar år 1903, i fall Sverige ej då är benäget att med 108 millioner mark betala den stadgade lösesumman, utan att Sverige har i sin magt att låta det nuvarande tillståndet förlängas i ytterligare etthundra år. Han förordar därför underhandlingar med Sverige om en uppgörelse, som från kommersiell och militärisk synpunkt är angelägen och dessutom en nationel hederssak.

Emellertid har författaren framkastat några mycket förunderliga antydningar, att Sveriges nämnda rätt enligt traktaten skulle hafva — förfallit! Han säger nemligen (sid. 17):

»Deri att Wismar blott såsom rikslän, ej såsom fritt disponibel besittning afträddes till Sverige, torde nu en hållpunkt erbjuda sig, som kan för de statsrättskunnige vara fördelaktig vid förhandlingarna med Sverige.»

Och efter en förnyad erinran, att Wismar afträddts till Sverige blott såsom tyskt rikslän, tillägger han (sid. 21).

»Med den belånade släktens utslocknande blir länet fritt. Det är en statsrättslig fråga, om den adopterade efterträdaren Bernadotte också utan vidare måste vara efterträdare i länet, då vid adopteringen kejsarens bifall härtill väl var nödvändigt. Ett intresse i sakens reglerande har, utom Mecklenburg och måhända Sachsen, äfven Preussen, ty genom fördraget i Wittstock 1442 har åt brandenburgska kurfurstliga huset tillförsäkrats eventual-succession i hela Mecklenburg.»

Att Sachsen här dyker upp som part i frågan, emedan »Nachkommenschaft» af Gustaf Adolf fortlevver i sachsiska konungahuset, är visserligen underligt, men denna märkvärdighet öfverträffas af de två omständigheterna, att författaren *dels* missförstått ett i folk- och statsrättsliga urkunder gängse uttryck, *dels* alldeles glömt bort ett lika väsentligt som namnkunnigt faktum i detta århundrades tyska och allmänneuropeiska historia och endast derigenom kunnat komma till en supposition, att 1803

års traktat möjligen skulle, med i allt öfrigt bibehållen giltighet, hafva förfallit hvad angår Sveriges »länsrätt».

Genom art. 10 i Osnabrück-traktaten afträdde kejsaren med hela rikets samtycke till drottningen af Sverige och »hennes blifvande arfvingar och efterträdare på Sveriges tron samt till Sveriges rike» (*et futuris eius hæredibus ac successoribus regibus et regno Sueciæ*) såsom ett ständigt och omedelbart rikslän staden och hamnen Wismar jemte fästet Wallfisch och amten Poel (undantagandes de till heligandshospitalet i staden Lübeck hörande byarne Seedorff, Weitendorff, Brandenhausen och Wangern) och Neuencloster med alla de rättigheter och tillhörigheter, hvarmed mecklenburgska hertigarne hittills innehaft dem. — Å andra sidan förpligtar traktaten drottningen och hennes efterträdare att erkänna alla de till Sverige gjorda afträdelserna såsom län af hans kejsarliga majestät och riket, och att därför, så ofta det fallet inträffar, behörigen anhålla om investiturförnyelse, dervid afläggande trohetsed med hvad dit hörer, likasom företrädarne och andra rikets vasaller.

Att traktatens uttryck »arfvingar och efterträdare» är blott en amplifikation i stället för »efterträdare», och att det hvarken säger eller menar, att den evärdliga förlänningen till Sveriges rike af vissa tyska landsdelar inskränkes till att gälla blott de efterträdare, som intaga tronen på grund af arfsrätt, borde författaren hafva insett äfven utan något studium af andra dokument, der enahanda uttryck förekommer i stipulationer om landafträdelser. I samma artikel af Osnabrück-traktaten, som uppräknar afträdelserna till Sverige, förekommer i det stycke, som handlar om skyldigheten att af kejsaren begära investitur, i stället för termen »arfvingar och efterträdare på tronen», det kortare, men alldeles likabetydande uttrycket Sveriges »blifvande konungar». Likaså förekommer i sjelfva pant-traktaten uttrycket konungen af Sverige i art. V, der det talas om eventuel inlösen efter 100 år, såsom alldeles liktydigt med den i art. IV begagnade termen »konungen af Sverige, hans arfvingar och kronan».

När författaren antager, att Bernadottes adoption — som för hans successionsrätt till Sveriges krona var alldeles betydelselös — skulle hafva kunnat, om kejsaren gifvit sitt samtycke, rädda hans successionsrätt till det tyska rikslänet Wismar, men att, i saknad af sådant kejsarligt samtycke, det är osäkert, om Bernadotte var laglig »Lehnsnachfolger», och om ej Wismar blef fritt, så kommer han ej ihåg, att, när

Bernadotte intog svenska tronen, det ej gafs något tyskt rike, till hvilket Wismar kunde återfalla, ja att, redan när Bernadotte valdes till tronföljare, det riket ej längre existerade, ej heller någon tysk kejsare, af hvilken Karl XIII:s adoptivson kunde erkännas som behörig att succedera i rikslänet Wismar. Sedan kejsar Napoleon $\frac{1}{8}$ 1806 låtit gifva tyska riksdagen tillkänna, att han ej vidare erkände den tyska konstitutionen, och Rhenförbundsfurstarne samma dag uppsagt sin förbindelse med det tyska riket, utfärdade kejsar Frans II den $\frac{6}{8}$ sin förklaring, att han ansåge det band löst, som dittills förenat honom med tyska riket, nedlade sin värdighet som rikets öfverhufvud och afsade sig den på rikets vägnar burna kejsarkronan, frikallande alla rikets medlemmar från hittillsvarande pligter mot honom. Härmed var tyska riket upplöst. Det säger sig sjelf, att äfven de medlemmar af riket, som ej härtill medverkat, icke kunde — om de ock såsom Hannovers kurfurste, konung Georg III af England, voro missbelätna med denna katastrof — annat än foga sig uti och rätta sig efter de nya förhållandena. Att de ej vidare kunde bero af riket och kejsaren, som ej längre existerade, synes vara lika ostridigt, som att därför också allt tal om ett riksläns återfallande till riket och om en ansökan hos riksöfverhufvudet är ett nonsens.

Sådana äro de grunder, på hvilka den tyske författaren vill låta förstå, att den underhandling med Sverige, som han så ifrigt förordar, torde vara icke öfverflödig, men synnerligen lätt att leda till det slut han önskar!

Visserligen heter det i traktatens art. XXIII, att »då det är med rikets lagar öfverensstämmande, att en transaktion rörande ett rikets län ej fullbordas utan dess högste chefs delaktighet, konungen af Sverige förbinder sig att bringa denna öfverenskommelse till kejsaren-konungens kännedom och beträffande denna sak hos hans kejsarliga, kungliga och apostoliska majestät taga de mått och steg, som begge de höga kontraherande parternas gemensamma intresse och deras ömsesidiga säkerhet kunna göra nödvändiga». Från svensk sida önskade man en förklaring af kejsaren, att han skulle öfvervaka traktatens iakttagande, särdeles i fråga om dess art. XVI, men allt stannade vid att traktaten anmäldes till kännedom, af Sverige hos kejsaren, af Mecklenburg hos riksdagen — intet vidare.

Huru en sålunda tillkommen traktat, i hvad den stadgar om ena partens framtida rätt, skulle utan någon denna parts förskyllan kunna blifva ogiltig i förhållande till tyske kejsaren och riket, som ej med traktaten haft något att skaffa, och det efter att en tysk kejsare och ett

tyskt rike ej längre funnos till, är så ofattligt, att man frågar sig, om den anförda tyska ströskriftens författare verkligen menar allvar. Det ser ut som han velat för de »statsrättskunnige», som kunna få en eventuell underhandling om hand, påpeka en utväg till advokatyr, ehuru den är så skral, att den hvarken hedrar honom sjelf eller kan lända underhandlarne till någon nytta.

Förf:s ifver röjer i sjelfva verket, att han ej tror på sina egna invändningar. Derfor har han ock tagit i öfvervägande, huruvida lösesummans belopp, år 1903, som han beräknar till 108 millioner mark, kan anses utgöra ett öfverstigligt hinder för begagnande af den rättighet, som traktaten förbehåller åt Sverige, men som man antager ej vara af något intresse för Sverige. Både »pengar och intresse», säger han, kunde nog komma att finnas å Sveriges sida, ty »Tyskland har fiender nog, som gerna skulle kosta på några millioner, för att frånrycka det en viktig lem, vore det också blott för att ådraga Tyskland den skymfen. att det hindras att draga nytta af en bland dess bästa hamnar. Men nu orsakar det Sverige ej ens den ringaste kostnad att ännu hela hundra år förhålla oss staden och hamnen».

Antagandet, att Sverige skulle, utan mycket tvingande politiska anledningar, af någon det tyska rikets rival låta sig betalas »några millioner», för att i ännu 100 år efter 1903 hindra Mecklenburg-Schwerin att förvärfva oinskränkt rätt öfver Wismar och blifva fri från det i art. XV af talade folkrättsliga servitut, förutsätter en stormagtspolitisk affärsmoral, som mycket väl kunde anstå England och Ryssland, men icke de skandinaviska folken, hvilka uti internationella förhållanden hylla samma regler för sitt handlingssätt, som de begära att andra skola iakttaga mot dem. Om man i Tyskland önskar, att Wismars fullständiga återgång under tyskt välde ej må fördröjas utöfver den i traktaten utsatta första hundraårsperioden, skall man i Sverige utan tvifvel finna en sådan önskan behörig, och att tjena Tysklands fiender genom att motsätta sig den, det är något som den tyske författaren har orätt i att förutsätta, att svensken »gör för pengar».

I hvarje fall kan det sägas, att om en sådan beräkning, som den tyske författaren förutsätter, skulle i Sverige blifva omfattad med gillande, detta kommer att föranledas af Tysklands tillvägagående mot de skandinaviska staterna. Om de mot deras undersåtar föröfvade utvisningarna och den alltmer skärpta förtyskningspolitiken i det ännu i fångenskap kvarhållna skandinaviska gränslandet mot söder komma att fullföljas, skall man nödgas att deri se ett bevis på Tysklands aggressiva afsigter. Och under sådana förhållanden kan det visserligen blifva en mycket lofflig

tillämpning af nödvärnsrätten att i en med Tyskland rivaliserande stormagts intresse lemna Wismarfrågan ouppgjord i ännu etthundra år.

Om åter Sverige skulle af Mecklenburg-Schwerin fordra en ersättning för upphäfvande redan 1903 af ett tillstånd, som kan förlängas i ytterligare 100 år, kan det visserligen under inga omständigheter klandras: förhållandet mellan stater utesluter hvarje anspråk på, att den ena åt den andra skänker en fördel. I förevarande fall handlar det om en fördel, som den tyske författaren erkänner för mycket betydlig från materiel synpunkt (handels och försvarsverkets) och som tydligen också eger ett ej ringa ideelt värde inför nationalkänslan. Huru dessa synpunkter i förening — kanske äfven med öfvervigt för den sistnämnda — kunna påverka priset vid en internationel transaktion, derå har man ett mycket anmärkningsvärdt exempel uti den i Berlin 17 1890 ingångna traktat, hvarigenom England till Tyskland afträdde Helgoland mot mycket stora eftergifter från tyskarnes sida på den afrikanska slafmarknadskontinenten. Man torde erinra sig, att det pris Tyskland erlade för en ö, som väl kunnat befästas mot fiendtliga eskadrars, men ej mot hafvets angrepp, i Tyskland varit föremål för en bister kritik, visserligen mindre pittoresk än Stanleys utlåtelse, att »England fick af Tyskland en fullständig beklädning i utbyte mot en byxknapp».

Men om också vid uppgörelse angående Wismar en inom måttliga gränser hållen tillämpning af den alldagligen iakttagna internationella grundsatsen *do ut des* — något för något — ej rättvisligen kan blifva föremål för klander, torde det säkerligen ej rätt väl tilltala vårt folks lynne att taga emot pengar för uppoffringen af denna sista folksrättsliga kvarlefva från den period, som i historien bär namn efter Sveriges deltagande i trettioåriga kriget. Deremot borde uppgörelsen få en för alla tillfredsställande karakter, om *Sverige afstår från sin rätt* till förmån för en stor grundsats, i hvilkens fulla tillämpning in casu den tyske författaren ej torde vara ensam om att se »en hederssak för hela Tyskland», mot det att å andra sidan *Tyskland godtgör en oförrätt* mot oss svenskar och våra skandinaviska bröder.

I den anda och syftning förda, som jag härmed antydt, borde underhandlingar, till hvilka initiativ toges från svensk sida, kunna leda till ett resultat, hvars gagn för framtiden komme att sträcka sig vida utöfver den särskilda angelägenhet, som omedelbart är i fråga — det vore ljusningen till en ny dag af de vänskapsfulla relationer mellan folken, hvarförutan regeringarnas förbindelser sakna en tillförlitlig grundval. Väl är det möjligt, att med öfvermagt följer ett öfvermod, som, äfven långt efter att segerns yra bort hafva tid nog att lägga sig, försmår att lyssna till deras

röster, som till sitt förfogande ega ingen annan styrka än rättvisans och billighetens, inga andra bevekelsegrunder än det slags skäl, som gälla i rättskipningen. Detta är möjligt, men det blifver ej därför någon förödmjukelse att hafva, utan framgång, handlat enligt en redlig afsigts och en god viljas ingifvelse. Och det är äfven tillåtet att hoppas, att öfvermagten kan inse, att små vänner lika litet äro att förakta som små fiender.

Genom femte artikeln i fredstraktaten i Prag den 23 augusti 1866 afträdde kejsaren af Österrike till konungen af Preussen alla sina i Wien-freden af 30 oktober 1864 förvärfvade rättigheter till hertigdömena Holstein och Slesvig, »med den bestämmelsen, att befolkningen i de nordliga distrikten af Slesvig, om de genom fri omröstning gifva sin önskan till känna, att förenas med Danmark, skall till Danmark afträdas (— mit der Maassgabe, dass die Bevölkerung der nördlichen Districte von Schleswig, wenn sie durch freie Abstimmung den Wunsch zu erkennen geben, mit Dänemark vereinigt zu werden, an Dänemark abgetreten werden sollen)».

Genom det i Wien den ¹¹/₁₀ 1878 mellan Preussen och Österrike ingångna fördrag hafva kontrahenterna af år 1866 ansett sig kunna tillintetgöra denna artikel. Sedan den — heter det — »ej kommit till fördragsmässig verkställighet», sedan kejsaren af Tyskland, konungen af Preussen gifvit till känna hvilket värde han fäste vid dess »undanröd-jande», och då kejsaren af Österrike »uppskattar de svårigheter, som möta genomförandet af den i artikeln nedlagda principen», så hafva de kontraherande parterna öfverenskommit att upphäfva den i orden »mit der Maassgabe — — — abgetreten werden sollen» innefattade bestämmelsen. De två fördragsslutande stormagterna förklarade således, att Pragfredens art. V ej tillerkänt Nordslesvigs befolkning någon *rättighet*, utan blott ålagt Preussen en förpligtelse *i förhållande till Österrike*, som allena egde att fordra dess fullgörande. Men har man dermed utplänat det, under åkallan af den heliga treenighetens namn, gifna löftet att låta Nordslesvigs befolkning få återförenas med Danmark, om den genom fri omröstning uttalar en sådan önskan? Det gifves traktatsartiklar, som äro döda, ehuru deras gällande kraft ej blifvit upphäfd. Det gifves andra, som lefva, ehuru kontrahenterna blifvit ense om att afskaffa dem. Pragfredens art. V lefver i Nordslesvigs befolknings, i danskars, svensksars och norrmäns minne och förhoppningar, lefver i alla rättänkandes sinne äfven i romaniska och slaviska länder. Den dör ej bort för ett penndrag. Der fans en tredje deltagare i Pragfredens art. V, hvilkens

signatur, ehuru ej synligt tecknad å urkunden, är outplånlig, nemligen folkens samvete, som fördömer en öfvermägt, den der till egen fördel och andras förfång ömsevis trampar under fötterna och fordrar respekt för samma princip, nationalitetsgrundsatsen. Det låter ej tänka sig, att ej löftet i Pragfreden skulle lefva också i många tyska mäns rättsmedvetande, fastän det blifvit upphäfdt, att ej deras antal måste vara stort, som i likhet med d:r Edgar Bauer (*Artikel V. Altona 1873*) brännmärka den »tyska åskådningen, att fördragen äro förkastliga, ogiltiga, omöjliga, såvida de lägga ett band på det tyska Gemüth».

Att Österrike gått in på att utplåna det vilkor, som det 1866 fäste vid afträdelserna till Preussen af sina genom Wienfreden 1864 »förvärfvade rättigheter», frikallar Preussen från en förpligtelse mot Österrike, men förbättrar ej den rätt, som båda dessa magter genom Wienfreden förvärfvat. Ty denna rätt var ju ingenting annat än eröfringsrätten, hvilken åtminstone i sådana fall som inkräktandet af Slesvig fördömes af en bland Tysklands mest ansedde rättslärde, Fr. von Holtzendorff, i en kort efter det fransk-tyska kriget utgifven skrift (*The Right of Conquest*, 1872):

Kunna vi öfver hufvud tala om en eröfringsrätt? Om vi dermed förstå, att utvidgning af statens område får gälla som krigsorsak, då »missbrukas ordet rätt». Annorlunda är förhållandet med rätten att tillfredsställa de anspråk, som ett rättmätigt krig förlänar segrare. I det fallet kan en annekteringsrätt uppkomma under kriget eller i följd af krigstillståndet, hvaremot ett annekteringssyfte lika litet som känslor af hat eller hämnd kan erbjuda giltig orsak till krig.

Öfvergående till en granskning af nu gängse opinioner, »som gifva sig ut för teoretiska, ehuru de mestadels äro intet annat än ett residuum af mycket bestämda och lika mycket sjelfviska intressen» börjar förf. med vedergällnings- eller återeröfringsteorien. Den anlitas af polackarne i fråga om landsdelar, der befolkningens icke-polska element uppnått öfvervigt. Och förf. påstår, att fransmännen grunda sina anspråk på venstra Rhenstranden derå, att den tillhörde gallerna före folkvandringen. Äfven tyska författare hafva »obetänkt» såsom rättmätig krigsorsak framställt den »vedergällande återeröfringen» (the retributive recapture) af Elsass och Lothringen. Vål anstår det historieskrifvaren att hylla skuld- och vedergällningstanken, och från historisk synpunkt är intet att invända emot, att det öde, som i detta sekel öfvergått Frankrike, sättes i moralisk förbindelse med förhärjandet af Pfalz och plundringsangreppet mot Strassburg 1681. Ordspåret om rättfånget gods gäller ej blott enskilda personer, utan ock konungar och folk. »Men frågan är en helt annan», nemligen om en nation, sedan fred en gång slutits, får upphäfva sig till domare och straffa tidigare slägters och andra nationers missgerningar. Att påstå det vore att förklara lagen om straff för blodsutgjutelse mellan nationerna permanent, att göra kriget permanent. Sådant var emellertid icke motivet för »återtågandet af Elsass-Lothringen.» — Den trots »en legion af böcker» mycket omtvistade och oklara nationalitetsprincipen, såsom grund för gränsreglering mellan staterna, är ofta omöjlig, och äfven der det ej förhåller sig så, kan den icke åberopas som skäl för en annektering;

man eger ej att intvinga ett folk, på grund af språkgemensamhet, under en styrelse, mot hvilken det hyser motvilja. Det var en ohållbar lära, som hördes under kriget, att nationaliteten — språkförvandtskapen — utgjorde grunden för Elsass-Lothringens införlifvande i tyska riket; hade det varit så, »då skulle vi i alla händelser ha lemnat Metz och dess grannskap åt fransmännen».

Hvarifrån kom då den »eröfringens rätt», som Tyskland gjorde gällande år 1871? Deraf att Tyskland, som hade utan skäl angripits af Frankrike, egde att fordra en landafträädelse, vare sig såsom ett skadestånd eller såsom en säkerhet mot ett nytt anfall. En landafträädelse kan ej förkastas såsom rättsvidrig, om man medgifver att en penningeersättning är loflig, ty den senare allena skulle kunna bringa den besegrade staten, äfven om den är rik, till ekonomisk undergång, under det att en stat med dåliga finanser ej skulle kunna åstadkomma ett behörigt skadestånd och således ingenting äfventyra genom ett orättfärdigt anfallskrig — vinna, om segrare, ingenting förlora, om besegrad.

Slutsatsen blifver, att »hvarje krig som företages i syfte att eröfra är klandervärdt och ett brott mot menskligheten som bör brännmärkas. Motiven, magtbegär och vinningslystnad, äro alldeles fördömliga.

Författaren påpekar, att den »allmänna opinionen med växande häftighet reser sig emot hvarje våldsamt förändring i de särskilda folkens territoriella stabilitet. Våldsamt inkorporering af territorier och distrikt visar sig nu i mycket högre grad än förr som en olycka för dem, som måste uppgifva det förflutnas för dem så dyra traditioner; och de intressen äro nu mycket talrikare i jemförelse mot föregående tider, som åtminstone tillfälligt måste skadas af en förändring i det politiska herraväldet.» Han erkänner också, att »de af Tyskland fordrade fredsvilkoren ogillades i de neutrala staterna, i Schweiz, England, Holland och Nordamerika.» Mot denna opinion hade von Holtzendorf att försvara annexionen af Elsass-Lothringen. Hela denna framställning, som här ofvan sammanfattats, innebär indirekt en *oinskränkt fördömelse* af Slesvigs eröfring, i ty att på denna kasus passar in *allt* hvad han säger mot eröfringskrig, men *intet* af det han åberopar för inkräktandet af Elsass och Lothringen. En sådan mans dom om den »rätt», som de tyska stormagterna föröfvade år 1864, som 1866 öfvergick å Preussens allena, ehuru med ett vilkor, som dock senare afskaffats, kan sväriligen sakna ett betydande återljud bland eröfrarne och inom det öfriga Tyskland. — Man kan ej heller tro, att en allmän mening i Tyskland skulle, med företeelserna i Slesvig för ögonen, förkasta författarens utlåtelse om »brottsligheten af hvarje försök att utrota eller försåtligt omintetgöra det naturliga bruket af ett språk».

Författaren försäkrar väl, att den fruktan för våld mot svagare grannar, som låg under den på fransk-tyska krigets tid i främmande länder röjda illviljan mot tyskarnes framgångar, endast kan uppstå hos »dem som ej känna Tyskland», att alla Tysklands segrar ej ökat dess

ärelystnad och ej skola locka det in på eröfrarens stråt. Men det sätt, hvarpå Preussen i strid med den grundsats, i kraft af hvilken det genomfört ett nationellt enhetsverk, i den Slesvigiska frågan bemött den svaga nordliga grannen och misshandlat den under eröfrarens ok försmäktande danska befolkning, som det en gång lofvat att frigifva ur denna babyloniska fångenskap, vittnar ännu i dag om motsatsen.

Tre år voro nyss tilländagångna, när för tredje gången en delegation af Slesvigs dansk-talande befolkning begaf sig till Berlin — hösten 1869 — för att anhålla om verkställighet af löftet i art. V, men konung Wilhelm vägrade för tredje gången att mottaga slesvigarnes ombud. Denna tredje deputation medförde en adress undertecknad af 27,740 personer öfver 21 år. När slesvigarnes representanter Ahlmann och Kryger, som i följd af löftet i art. V ej ville aflägga ed, ej kunde taga plats i preussiska deputeradekammaren, blefvo de gång på gång omvalda — och röstsiffrorna visade liksom adressunderskrifterna, huru den utlofvade omröstningen skulle utfalla. När Ahlmann och Kryger år 1869 i ett till presidenten i Abgeordnetenhaus adresserat bref åberopade art. V, mottogs uppläsningen deraf med hånskratt. Traktater, som ej konvenera tyskarne, äro således icke blott »förkastliga, ogiltiga, omöjliga», såsom doktor E. Bauer säger, de äro äfven, som vi se, i hög grad löjliga. Ja, så förhatlig var denna art. V, att tidningar stående i förbindelse med den officiösa pressbyrån i Berlin ej ryggade för den förvrängningen, att art. V, som talar om *befolkningarnas* i norra Slesvig rätt att återförenas med Danmark, icke innehåller något annat än rätt för dem att — utvandra, medan deremot det nordslesvigiska *landet* skall förblifva Preussens tillhörighet!

Väl fördes i sin tid underhandlingar mellan preussiska och danska regeringarna om verkställighet af löftet i art. V, men om dessa är bekant, att Preussen såsom vilkor för löftets uppfyllande uppstälde, i strid med traktatens lydelse, vilkor — »garantier» för de under Danmarks regering lydande tyskar — som af Danmark ej kunde antagas utan fara att dermed öppna en väg till ständig tysk inblandning. Emellertid vittna dessa förhandlingar icke blott om samma syfte, som förut under årtionden karakteriserat Preussens och Tysklands förhållande till Danmark. De bevisa äfven, att man ej redan från början hade gjort den upptäckten, att art. V var en fråga uteslutande mellan kontrahenterna i Pragfreden. Det var icke till Österrike den preussiska regeringen vände sig om våren 1867, samtidigt med London-konferensen i Luxemburg-tvist, för att väcka frågan om verkställighet af löftet i nämnda artikel, utan hon lät sitt sändebud i Köpenhamn officiellt

meddela danska regeringen, att en artikel i en tre fjerdedels år förut ingången fredstraktat berörde Danmarks intresse, samt inleda en underhandling om dess verkställighet. Tio år derefter förfor man så, som om detta intresse alls icke existerade eller förtjenade någon hänsyn.

Om en af Sverige erbjuden underhandling i ofvan antydda syfte ej skulle mottagas i samma anda, som dikterat anbudet, så kan Sverige *vänta*. Lyckan är nyckfull, och äfven en sådan magt som Tyskland är ej tryggad mot hennes vexlingar. En situation kan uppkomma, långt innan någon betydlig del af de hundra åren 1903—2003 gått till ända, då den andra parten kan finna sig föranlåten att göra ett för de skandinaviska folken gynsamare anbud än det, som en gång i föraktfullt öfvermod afvisats.

Jag får på grund af det anförda härmed föreslå,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t ville inleda underhandlingar om afslutande, under förbehåll af Riksdagens samtycke, af en konvention om afträdelse till Mecklenburg-Schwerin af Sveriges år 1803 pantsatta besittningar i Tyskland, att träda i kraft, så snart öfverenskommelse mellan Danmark och Preussen om återställande till Danmark af Nordslesvig blifvit bragt till verkställighet, och Kongl. Maj:t härom erhållit meddelande från båda de kontraherande parterna.

Om remiss till statsutskottet anhålles.

Stockholm den 15 januari 1900.

A. Hedin.